

УДК 347.2

Юридчні науки

РЕЧОВЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ.

Белінська І.Т

студентка юридичного факультету

Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

м. Тернопіль, Україна

ВСТУП

Актуальність теми. Незважаючи на те, що власність є однією з найбільш досліджених категорій юридичної науки, актуальність її подальшого наукового аналізу зумовлена теоретичною та практичною значущістю широкого кола питань, які стосуються, зокрема, і права володіння, користування та розпорядження власністю за цивільним законодавством. Зазначені права є основними, які власник має стосовно свого майна, а наукові дослідження, що пов'язані з їх вивченням, завжди є цікавими й актуальними.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження роботи полягає у всебічному розкритті суті й особливостей речового права.

Для реалізації мети дослідження в роботі визначені такі завдання:

1. дослідити суть поняття «речове право»;
2. показати значення речового права у системі цивільних прав;

Об'єктом дослідження є право власності.

Предметом дослідження є аналіз різновидів речових прав та характеристика форм і видів права власності.

Вирішення поставлених завдань забезпечене використанням цілого комплексу методів дослідження: порівняльного, системно-структурного аналізу, типологічного, історичного, індукції, дедукції, абстрагування тощо.

РЕЧОВЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ.

Аналіз праць науковців свідчить, що зазвичай при визначенні поняття речового права виходять з розуміння права власності, як такого різновиду речових прав, який розкриває їх найбільш повно. Однак не слід ототожнювати дані поняття.

Як справедливо зазначає Г. Г. Харченко, розмежування юридичних категорій «речове право» та «право власності» повинно умовно відбуватися по лінії теорії та практики. Поняття речового права – це перш за все теоретичне положення, яке дозволяє на практиці визначити різні речово-правові режими у формі, зокрема, окремих видів речових прав. З іншого боку, право власності має, перш за все, практичний вимір, а саме є тим речово-правовим режимом присвоєння, в якому потенціал речового права розкривається найбільш повно, проте не всебічно.

Розглядаючи поняття речових прав, слід звернути увагу на такі особливості, які дозволяють відокремити речове право від інших прав. Перш за все, об'єктом речового права може бути лише річ. На цій основі речові права відрізняються від інших цивільних прав. Речове право надає своєму носієві можливість здійснювати будь-які дії стосовно речі в межах, встановлених законом. Речові права традиційно вважаються абсолютними, тобто вони покладають пасивне зобов'язання на всіх третіх осіб, не перешкоджати уповноваженій особі здійснювати свої права. Тому речові права – це ті права, які надають суб'єкту владу над речами, виділеними зі світу матеріальних цінностей. Усі речові права є абсолютними, а їх принциповою відмінністю між собою є правовий режим об'єкта права – речі [4, с.65].

О. Розгон зазначає, що найбільш істотна відмінність полягає в тому, що «звичайне» право власності встановлюється на матеріальні об'єкти – предмети навколишнього середовища. Інтелектуальною власністю можуть бути лише нематеріальні речі, які в римському приватному праві називались безтілесними. Різниця між правами інтелектуальної власності та «звичайними» правами власності полягає також у здатності об'єкта дублювати інтелектуальну

власність, чого не можна сказати про матеріальні об'єкти власності. Ідеї, зображення, звуки, символи тощо можуть багаторазово перетворюватися на матеріальний об'єкт. Наприклад, книгу, що втілює інтелектуальну власність автора, можна відтворити в будь-якій кількості. Те саме стосується інших об'єктів інтелектуальної власності. Слід пам'ятати, однак, що право інтелектуальної власності встановлюються та діє лише стосовно цієї нематеріальної «речі» (ідеї, зображення, символу, комбінації звуків тощо), а не стосовно матеріальних носіїв, у яких міститься авторський задум. Проте при цьому слід мати на увазі, що право інтелектуальної власності встановлюється і діє лише щодо цієї нематеріальної «речі» (ідеї, образу, символу, сполучення звуків тощо), а не стосовно матеріальних носіїв, у яких втілено задум автора [1, с. 170].

Аналогічна правова позиція відображена у постанові Верховного Суду України від 30 березня 2016 року у справі № 6-3129ц15, де зазначено, що майнові права на нерухомість – об'єкт будівництва (інвестування) не вважаються речовими правами на чуже майно, оскільки об'єктом цих прав не є чуже майно, а також не вважаються правом власності, оскільки об'єкт будівництва (інвестування) не існує на момент встановлення іпотеки, і тому право власності не може існувати на нього.

О. А. Мірошниченко, вивчаючи право власності в розумінні європейського суду з прав людини зазначає, що аналіз практики застосування ст. 1 Першого протоколу, Європейської конвенції про захист прав та основних свобод до майна, крім рухомих та нерухомих речей, включають:

1. вимоги про відшкодування збитків відповідно до національного законодавства;

2. право на пенсію (якщо внески до пенсійного фонду чи інші внески на соціальне страхування сплачувались протягом певного періоду часу);

3. економічні інтереси, пов'язані з управлінням бізнесом, а також управління клієнтами (ділова репутація, нематеріальні активи, тощо), клієнти

компанії (завдяки власній праці була створена клієнтська база компаній, яка є активом, відповідно є «майном» в сенсі ст. 1).

Таким чином, поняття «майно» у значенні ст. 1 Протоколу не означає лише володіння речовими об'єктами [2, с.69].

Підхід законодавця до обмеження майнових прав лише правами речової природи може, зокрема, призвести до помилкового поширення на договірні відносини щодо розпорядження майновими правами іншої природи (інтелектуальної власності) положень про договори, які стосуються речей.

Відсутність загальних положень про речові права у третій книзі Цивільного кодексу України, на жаль, відобразилось і на недооцінці важливості значення фіксації принципів речового права у законодавстві. Добре відомо, що спеціальні цивільно-правові принципи на рівні підгалузей цивільного права та його інститутів можуть бути узагальнені у відповідних книгах, главах та розділах кодексу. Така систематизація та структурування сприяють сприйняттю змісту як положень цивільного законодавства в цілому, так і окремих його складових, у тому числі речового права [3, с.35].

Можна сміливо сказати, що суперечка щодо того, чи будується цивільно-правова система як система прав чи правовідносин, не є новою для юридичної наук. Суть спору, зазначав німецький правознавець Б. Віндшейд, полягає в тому, що має бути підставою природного зв'язку юридичних норм – зміст прав, що ними надаються, чи значення життєвих відносин, які цими нормами мають врегульовуватися. На думку дослідника, цю дилему слід вирішити на користь правових відносин. Аргументуючи свою позицію, він наводив, зокрема, приклад із спадковим правом, особливості якого, як зазначалося, визначаються не специфікою змісту прав, з якими спадкове право має справу, а особливостями відносин, що регулюються, тим, що в них йдеться про майно померлого.

Українське цивільне законодавство припускає, що речове право може існувати лише у тій формі, в якій воно визначено законом, саме тому серед ознак, які приписують речовим правам часто згадується передбачуваність

законом. Цікаво, що такий підхід є явно протилежним з тим, що відбувається у сфері зобов'язального права. Оскільки в юридичній літературі визначення притаманних ознак речовому праву відбувається насамперед із зіставлення цих прав із зобов'язальними, тому варто розібратися в логіці наведеної вище ознаки речового права саме в системі цих координат [5, с.86].

ВИСНОВКИ

Незважаючи на те, що речове право є однією з найбільш досліджених категорій юридичної науки, актуальність її подальшого наукового аналізу зумовлена теоретичною та практичною значущістю широкого кола питань, які стосуються, зокрема, і права володіння, користування та розпорядження власністю за цивільним законодавством. Зазначені права є основними, які власник має стосовно свого майна, а наукові дослідження, що пов'язані з їх вивченням, завжди є цікавими й актуальними.

Література

1. Клименко О. М. До дискусії про сутність і зміст права власності. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2013, № 11.
2. Кузнецова Н. Стан і тенденції розвитку цивілістичної науки в Україні. Право України. 2014, № 6.
3. Пацурківський Ю. Правовий режим власності: поняття та зміст. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2013, № 6.
4. Сапич В. І. Трансформація відносин власності на землю в аграрному секторі економіки. Економіка АПК. 2018. № 4.
5. Ткачук Л. В. Основні обмеження на володіння, користування та розпорядження землями сільськогосподарського призначення: вітчизняний та зарубіжний досвід. Містобудування та територіальне планування. 2010. Вип. 36.